

بررسی فرم، ساختار فضای سبز بر حس امنیت و دل بستگی

سید علی اصغر حسینی رباط

رشته معماری (کارشناسی ارشد) دانشگاه آزاد واحد کرمان.

نام نویسنده مسئول:

سید علی اصغر حسینی رباط

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۰۹

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی فرم، ساختار فضای سبز بر حس امنیت و دل بستگی بوده است. روش تحقیق حاضر توصیفی-پیمایشی از نوع همبستگی است. جامعه پژوهش افراد حاضر در فضای سبز از قبیل پارک ها و بوستان های منطقه ۱ شهر رفسنجان است. که با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه گیری تصادفی ساده تعداد ۳۸۴ پرسشنامه توزیع شد. روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای و میدانی است و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود. برای سنجش فرم و ساختار فضای سبز از ابعاد اندازه و ارتفاع درختان و گیاهان، ترتیب و تنوع گیاهان، نوع و اندازه سطوح سبز، و نور پردازی و فضای هندسی و طراحی فضای سبز استفاده شد. که هر یک از ابعاد دارای ۴ سوال می باشد. دل بستگی جامعه با درخواست از ساکنان برای ارزیابی هفت گزاره در مقیاس پنج درجه ای لیکرت از ۱ = "کاملاً موافق" تا ۵ = "کاملاً مخالف" اندازه گیری شد. این موارد از مجموعه بزرگتری که در ویلیامز و واسکه (۲۰۰۳) و ویلیامز و همکاران (۱۹۹۲) ارائه شده بود، انتخاب شدند. جهت تجزیه و تحلیل آماری از نرم افزار SPSS استفاده شده است. نتایج این تحقیق نشان داد فرم، ساختار فضای سبز بر حس امنیت تاثیرگذار استو بررسی فرم، ساختار، فضای سبز، حس امنیت، دل بستگی.

واژگان کلیدی: فرم، ساختار، فضای سبز، حس امنیت، دل بستگی.

مقدمه

امروزه امنیت یکی از شاخصهای مهم کیفیت زندگی شهری محسوب میشود (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۷) که به افزایش آسایش و رفاه شهروندان پذیرش اجرای امور و تعهد و مسئولیت منجر میشود (حمیدی فر و عباسی ۱۳۹۵: ۲۰۰) در سراسر جهان توجه به نیازهای اساسی شهروندان در محیطهای شهری و همچنین توجه به رفع مشکلات و معضلات شهری از جمله کاهش ناهنجاریها و افزایش امنیت در فضاهای عمومی به خصوص پارکها به عنوان یکی از مهم ترین مکانهای گذران اوقات فراغت شهروندان از مهمترین مسائلی است که همواره مورد توجه مدیران برنامه ریزان طراحان شهری و دستگاههای نظامی قرار دارد (زیاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۷). در همین زمینه و به طور مشخص در نگاه برنامه ریزان شهری و نظامی پارکها به عنوان یکی از اجزای بسیار مهم بدنه شهری، انسانی و طبیعی بنا بر ویژگیهای سیستمی و نظام مند مکان یابی نوع طراحی دسترسی روشنایی ساخت جمعیتی و غیره میتوانند در القا یا عدم القای حس امنیت و به تبع آن کیفیت زندگی شهروندان بسیار مؤثر واقع شوند ولی امروزه چنین شرایطی با تجمع افراد معتاد و بزهکار و درگیری بین آنها که رفتارهای خطرناکی به ویژه در فضاهای جدا افتاده پارکها از خود نشان میدهند (گوئیستر ۲۰۰۲: ۱۵۶؛ کاملی و همکاران ۱۳۹۵: ۴۲)، امکان دسترسی به این نیاز مبرم زندگی شهری را برای برخی شهروندان محدود کرده است. به علاوه، غالباً پارکها در ساعاتی از شب و روز به طور محسوس خلوت میشوند؛ در چنین فضایی چنان که جین جکوبس نیز بیان میکند احتمال بروز رفتار مجرمانه افزایش مییابد (جکوبس ۱۹۸۱: ۱۸ زیاری و همکاران ۱۳۹۲: ۲۹ حاتمی نژاد و همکاران ۱۳۹۶: ۹۹) در کنار موضوع خلوتی فضای پارکها که زمینه ساز بروز ناامنی است موضوع روشنایی فضاهای عمومی و پارکها به ویژه در شب هنگام بسیار مهم است زیرا در ناامنی فضاهای شهری همچون پارکها کم نوری و دید کم تأثیر زیادی دارد (دیک ۲۰۰۸: ۴) در مجموع بحث امنیت شهروندان در فضاهای عمومی به طور اعم و پارکها به طور اخص همواره یکی از آن موارد مهم است که غالباً برای پلیس و شهروندان مشکلات زیادی به وجود می آورد (هیورن ۲۰۰۹: ۱) توجه به امنیت در پارک ناشی از این است که اگر این فضاها فاکتورهای امنیتی نداشته باشند کاربران از آنها استقبال نخواهند کرد بنابراین مشکلاتی مانند عدم اجتماع پذیری و حس تعلق در این مکانها به وجود میآید (پیوسته گر و همکاران ۱۳۹۶: ۱۶)

از مبحث فوق میتوان نتیجه گرفت که وجود امنیت در یک مکان تفریحی یکی از مهمترین پارامترهای مؤثر در تصمیم گیری افراد برای مراجعه و گذران اوقات فراغت در آن مکان محسوب میشود از سویی نبود امنیت نه تنها باعث عدم حضور مردم در مکانهای عمومی تفرجگاهها و گردشگاهها میشود بلکه به تبع عدم حضور و خلوت شدن این اماکن جرم و ابعاد آن نیز در این مکانها گسترش می یابد و از همین روست که گفته میشود بین امنیت و میزان مراجعه شهروندان به مکانهای عمومی و تفریحی رابطه ای دو سویه و مکملی پابرجاست بدین جهت با توجه به اهمیت موضوع هدف کلی این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر احساس ناامنی در پارکهای ناحیه ای شهر یزد بر اساس نظر جامعه میزبان است زیرا پارکها یکی از بارزترین فضاهای عمومی شهر و اجزای بسیار مهم بدنه شهری انسانی و طبیعی اند (زیاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۶) که با توجه به غلبه عنصر فضای سبز جاذب جمعیت بوده و زمینه را برای تعامل اجتماعی و گذران اوقات فراغت از نظر تفریح سرگرمی ورزش مطالعه و استراحت و تفریحات طبیعت محور فراهم میکنند (علیزاده و همکاران ۱۳۹۲: ۲)

پارکها یکی از بارزترین فضاهای عمومی شهر و اجزای بسیار مهم بدنه، شهری، انسانی و طبیعی اند (زیاری و همکاران ۱۳۹۲: ۲۶) که با توجه به غلبه عنصر فضای سبز جاذب جمعیت بوده و زمینه را برای تعامل اجتماعی و گذران اوقات فراغت از نظر تفریح سرگرمی ورزش مطالعه و استراحت و تفریحات طبیعت محور فراهم میکنند (علیزاده و همکاران ۱۳۹۲: ۲) از مهمترین مزایای پارکها علاوه بر فواید زیست محیطی میتوان به فواید سلامتی محسوس برای شهروندان همچون کاهش استرس و فشارهای روانی و مکانی برای گذران اوقات فراغت آنان اشاره کرد (رضایی و همکاران ۱۳۹۸: ۹۵) بر اساس جدول ۱ پارکهای شهری انواع متعددی دارند که از پارکهای همسایگی با عملکردهای محدود شروع و به پارک شهری در منطقه با عملکردهای متنوع منتهی میشوند (عنابستانی و حسینی ۱۳۹۷: ۳۱۱) در ارتباط با پارکهای ناحیه ای به عنوان محدوده مورد مطالعه در این پژوهش میتوان گفت این پارکها در ناحیه مسکونی قرار دارند و مساحت آنها دو تا چهار برابر مساحت پارک در مقیاس محله (۴) هکتار در نظر گرفته میشود و دسترسی با پای پیاده طبق مشخصات برای ساکنان از دورترین نقطه تا پارک از نیم ساعت تجاوز نمیکند (قربانی،

۱۳۸۷: ۱۱۲) هر چند پارکهای شهری در گذران اوقات فراغت شهروندان دارای جایگاه ویژه و مزایای فراوانی اند چنانچه مقوله امنیت در این فضاها مورد غفلت واقع شود نه تنها باعث تنزل روابط اجتماعی کاهش آرامش و بهداشت روانی شهروندان و غیره می گردد بلکه بر سطح بزه و بزهکاری شهری نیز افزوده میشود در این ارتباط میتوان گفت منظور از امنیت در پارکها نوعی احساس آرامش و آسایش درونی است که از مؤلفه های فعال محیط حاصل شده و پس از ادراک ذهنی به گونه ای احساس در امان بودن را به وجود می آورد بر این اساس مواردی که در جدول ۲ نیز اشاره شده است، شکل گیری احساس امنیت از لحاظ روان شناختی وابسته به شرایط محیطی و از سوی دیگر نوع برداشت و سطوح ادراکی است (حسینی، ۱۳۸۷، ۴۵؛ ضرغامی و همکاران ۱۳۹۷: ۱۸) در این راستا احساس امنیت به احساس روانی افراد از عوامل تهدید کننده جرم بر میگردد و ممکن است میزان احساس ناامنی فرد با واقعیت خارجی میزان عوامل تهدید کننده مطابقت نداشته باشد یا برعکس متناسب با میزان و اثر عوامل تهدید کننده میزان احساس ناامنی فرد نیز در نوسان باشد. بنابراین در جامعه ای که امنیت وجود دارد ضرورتاً احساس امنیت ممکن است وجود نداشته باشد زیرا احساس امنیت از عواملی مانند ذهنیت مردم از جامعه مورد مطالعه منشأ میگیرد نوروزی و فولادی (۱۳۸۸: ۱۴۴) به عنوان مثال بر اساس مطالعات نرخ قتل در ایران ۳/۶ در صدهزار نفر است اما در بسیاری از کشورهای اروپایی و آمریکایی نرخ قتل ۲۰ در صدهزار نفر است یا نرخ سرقت منازل در ایران ۲ در هزار و در انگلیس ۲۰ در هزار است این مقایسه نشان میدهد ضریب امنیت در ایران بالاتر از ضریب امنیت در انگلستان است اما احساس امنیت شهروندان ایرانی کمتر از احساس امنیت شهروندان انگلیسی است دربان آستانه ۱۳۹۳ (۱۳۳) صاحب نظران حوزه معماری و شهرسازی بر این باورند که در عصر حاضر یکی از مهمترین دلایل از میان رفتن احساس دل بستگی به مکان در مجتمع های مسکونی نادیده گرفتن مؤلفه های امنیت میباشد به عقیده آنها اهمیت این موضوع تا بدان جا است که به تدریج بی توجهی به این امر منجر به کاهش کیفیت سکونت در مجتمع های مسکونی شده است. لازم به ذکر میباشد که دل بستگی به مکان از یک سو در افراد انگیزه احیاء و نوسازی همه جانبه محیط زندگیشان را فراهم مینماید و از سویی دیگر زمینه مساعدی را برای ایجاد دموکراسی مشارکتی و اجرای برنامه های مختلف اقتصادی و اجتماعی در اجتماعات محلی مهیا میکند و کیفیت زندگی را بهبود میبخشد فکوهی (۱۳۹۰) در رابطه با لزوم توجه به مقوله دل بستگی به مکان در مجتمع های مسکونی میتوان به ایفای نقش مؤثر در بالا بردن سطح مسئولیت پذیری همکاری و خودیاری ساکنان مناطق مسکونی ارائه شیوه کارآمد برای حل مسائل و بهبود شرایط زندگی ساکنان و فراهم آوری زمینه مساعد برای ساکنان جهت نظارت بر امور جاری و محلی و در نتیجه مقابله با تهدیدات محیطی اشاره نمود. ذکر این نکته بسیار حائز اهمیت است که ساکنانی که محل سکونت خود را امن بدانند نسبت به آن دل بستگی بیشتری ابراز میکنند و ساکنانی که دل بستگی بیشتری به محل سکونت خود داشته باشند برای مقابله با جرم و در همین جنایت آمادگی بیشتری از خود نشان میدهند. (کامستوک^۱ و همکاران، ۲۰۱۵).

پیشینه تحقیق

برخلاف نظریات متعدد و مطرح در زمینه امنیت شهری و احساس امنیت مطالعه عوامل مؤثر بر امنیت و احساس ناامنی در شهرها چندان محل توجه و در کانون بررسیها نبوده است بیشتر پژوهشهای صورت گرفته در حوزه جامعه شناسی بوده و بیشتر انحرافها و مسائل اجتماعی شهری را مورد توجه قرار داده و زمینه های دیگر زندگی شهروندی همچون گذران اوقات فراغت و کیفیت زندگی شهروندان را نادیده انگاشته و مطالعات محدودی در این زمینه صورت گرفته است اسرین ران و ون دن بوش (۲۰۱۴) در پژوهشی به بررسی ویژگیها و مشخصه های ایجاد ترس و ناامنی در فضاهای عمومی پرداختند و نتیجه گرفتند که نمیتوان از یک ویژگی یا مشخصه برای وجود ترس و ناامنی در فضاهای عمومی نام برد بلکه مجموعه ای از مشخصه ها در کنار هم سبب ایجاد ناامنی و ترس در فضاهای عمومی می شود. بر اساس نتایج این پژوهش عوامل فردی مانند جنسیت و تجربه پیشین تأثیر بیشتری بر عوامل اجتماعی و فیزیکی در ایجاد ترس از جرم و ناامنی در فضاهای سبز شهری دارند در پژوهش دیگری اسرین ران و ون دن بوش (۲۰۱۵) مشخصه های ایجاد ترس و رفتارهای دفاعی مقابله با آن میان مراجعه کنندگان پارکهای شهری را بررسی کردند روش این مطالعه بر پایه روش تحقیق کیفی با تکنیک مصاحبه نیمه ساختار یافته در شهر

¹ Comstock

کوالالامپور بوده و یافته‌ها نشان می‌دهد که مهمترین مشخصه‌هایی که باعث ایجاد ترس و ناامنی در میان مراجعه‌کنندگان به پارک‌های شهری این منطقه می‌شود عبارت است از اختفای مکان با پوشش گیاهی تنها بودن نشانه‌های بی‌نظمی فیزیکی وجود خشونت اجتماعی اطلاع قبلی از وجود جرم و تجربه پیشین سرترا و وان دن (۲۰۱۵) در مطالعه‌ای با نام ترس از جرم در پارک‌های شهری با نظرخواهی از ۱۹ نفر از شهروندان هفت موضوع پوشش گیاهی تنها بودن علائم اختلال جسمی حضور نیافتگی اجتماعی آشنایی اطلاعات پیشین در مورد جرم و تجربه جرم قبلی را به عنوان ویژگی‌های مسبب ترس در میان ساکنان کوالالامپور در پارک‌های شهری بررسی کردند نتایج به دست آمده نشان داد که شباهتهای جهانی به فرهنگهای دیگر در ارتباط با ترس از جرم در پارک‌های شهری وجود دارد تانوغان و ایلهان (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی ترس از جرم و ناامنی در فضاهای شهری پرداختند. یافته‌های پژوهش ایشان نشان داد که زنان در شهرها در معرض ترس از جرم و ناامنی قرار دارند. بنابراین ترجیح می‌دهند در مکانهای امن و مطمئن تردد نمایند و از رفت و آمد در خیابان‌ها پارک‌ها میدان‌ها و سایر فضاهای عمومی که در آن احساس امنیت نمیکنند به خصوص بعد از غروب آفتاب تا حد امکان اجتناب کنند. هشیم و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی تأثیر پوشش گیاهی پارک‌های شهری بر احساس امنیت را بررسی کردند. این پژوهش به روش پیمایش بر روی زنان در تعدادی از پارک‌های عمومی شاه آلامیس انجام شده است. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که بالاترین نمره میانگین در ارتباط با اثر طراحی پوشش گیاهی بر روی امنیت زنان به ترتیب مربوط است به ۱. کاشت درخت در پارک با در نظر گرفتن جنبه زیباشناختی آن ۲ توجه به روشنایی پارک در محلهایی که دارای پوشش گیاهی است. نگهداری و مراقبت از پوشش گیاهی در پارک مک و جیم (۲۰۱۸) در پژوهشی با نام «بررسی عوامل ترس در پارک‌های شهری در هنگ کنگ هشت پارک شهر هنگ کنگ را با در نظر گرفتن سه گروه عوامل ترس از جرم از جمله ویژگی‌های طبیعی، پارک مسائل طراحی و مدیریت، پارک و نگرانیهای مربوط به بازدید کنندگان مطالعه کردند. به طور کلی نتایج نشان داد که عوامل ترس از جرم عمدتاً توسط مسائل طراحی و مدیریت پارک تحت تأثیر قرار گرفته است. حضور معتادان به مواد مخدر افراد مست عناصر نامطلوب مظنون یا دزد و افراد مشکوک و مشکلات سلامت روان از عوامل کلیدی نگرانی و محصول ترس در پارک‌های مورد مطالعه بوده‌اند. شربتی (۱۳۹۵) در پژوهشی با نام ارزیابی احساس امنیت مسافران در فضاهای عمومی شهری» به بررسی این موضوع در پارک‌های جنگلی نهارخوران و الگندره شهر گرگان پرداخت و نشان داد که اقدامات پلیس و دستگاه‌های متولی گردشگری در افزایش احساس امنیت مسافران تأثیر مثبت دارد. همچنین میزان احساس امنیت مسافران بر حسب جنسیت میزان تحصیلات و سن متفاوت است به طوری که مردان نسبت به زنان و مسافران دارای تحصیلات بالا نسبت به مسافران با تحصیلات پایین احساس امنیت بیشتری داشته‌اند بردی و بلوری (۱۳۹۶) در پژوهشی با نام مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقای امنیت فضاهای عمومی به بررسی این موضوع در پارک‌های شهر آمل پرداختند و نتیجه گرفتند که از دیدگاه کاربران پارک‌های آمل به ترتیب چهار مؤلفه عملکردی، زیباشناختی زیست محیطی و اجتماعی در ارتقای امنیت پارک‌های شهری آمل تأثیر گذارند حامی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با نام «بررسی احساس امنیت بانوان در پارک‌ها با تأکید بر ارزشهای فرهنگ به بررسی این موضوع در پارک بانوان شهر سهند تبریز پرداختند و نشان دادند که اصلیتین موانع امنیت در پارک بانوان دیده شدن از ساختمانهای بلند و بایر بودن زمینهای اطراف است. تاریکی و مراجعه مردان برای امور باغبانی و فنی و نگرانی از کودک نیز در درجه‌های بعدی اهمیت بوده است. توسعه کالبدی فضاهای اجتماعی و همچنین امکانات ورزشی میتواند در موفقیت پارک‌های بانوان نقش مؤثری ایفا کند. عنابستانی و حسینی (۱۳۹۷) در پژوهشی با نام «بررسی تطبیقی سطح امنیت در پارک‌های شهری از منظر عدالت فضایی به بررسی این موضوع در پارک‌های شهر مشهد پرداختند و نتیجه گرفتند که وضعیت امنیت در پارک‌های واقع در مناطق توسعه یافته شهر مشهد از مناطق کمتر توسعه یافته مناسب تر است؛ به طوری که پارک ملت در توسعه یافته‌ترین سطح و پارک وحدت در پایین‌ترین سطح توسعه قرار دارند نظم فر و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با نام «ارزیابی امنیت در فضاهای عمومی شهری به بررسی امنیت در پارک‌های شهر تهران پرداختند و دریافتند که پارک سهند در شهر تهران دارای امنیت بسیار بالا و پارک‌های لویزان چیتگر و سرخه حصار به طور مشترک فاقد امنیت‌اند. مهمترین عوامل ایجاد ناامنی در این پارک‌ها عبارت بوده است از دستگیری مرتکبان به جرائم، منکراتی معتاد شرب خمر و مشروبات الکلی نزاع و درگیری مقاصد اجتماعی و بدحجابی کریمی و دانشمهر (۱۳۹۸) در پژوهشی با نام ادراک امنیت در فضاهای عمومی شهری به بررسی سطح ادراک مراجعه‌کننده به پارک سرخه حصار شهر تهران از امنیت پرداختند

و نتیجه گرفتند که بالاترین و پایینترین میزان میانگین ادراک کلی از امنیت به ترتیب مربوط به پهنه های اقامت انتظار تفریح و پیاده روی و هنرهای محیطی است.

ارتباط امنیت و دلبستگی به مکان

در ساده ترین تعریف دلبستگی به مکان احساس پیوند عاطفی نسبت به یک مکان خاص است احمدی پور و همکاران (۱۳۹۰:۶۵) که در نتیجه ارتباط مثبت و مؤثر میان مردم و مکان تجلی می یابد (ستادم^۲ و همکاران، ۲۰۱۷). در تعریفی دیگر محققان دلبستگی به مکان را نتیجه آشنایی مردم با یک مکان و تطابق مکان با ارزشهای آنها عنوان نموده اند (رایموند^۳ و همکاران، ۲۰۱۹). در حالت کلی میتوان اذعان نمود که دلبستگی به مکان یک نوع پیوند (شناختی عاطفی با یک محیط معنادار یا یک پدیده است که شامل مؤلفه های هویت مکان وابستگی به مکان دلبستگی عاطفی و پیوندهای در ادامه برای روشن تر شدن ماهیت) اجتماعی می باشد (اسکانل و گیفورد^۴، ۲۰۱۷).

غالباً افراد تمایل به سکونت در مکانهای امن دارند (لیو^۵ و همکاران، ۲۰۱۸). زیرا این مکان ها در بردارنده احساس امنیت فیزیکی و روانی هستند که از محیط آشنا و قابل اطمینان ناشی میشود. دامنه گسترده ای از نشانه ها و عناصر اجتماعی اقتصادی و کالبدی همانند نماد و فرهنگ مشترک پیوندهای خویشاوندی شهرت شخصی تراکم، جمعیت سطح درآمد و..... موجب میشوند که ساکنان احساس امنیت را در محیط سکونت خود تجربه نمایند امیر کافی و فتحی (۱۳۹۰:۹) در این بین ویژگیهای کالبدی محیط یکی از مهمترین عوامل مؤثر بر کاهش یا افزایش میزان امنیت محیط میباشد زیرا وقوع بسیاری از جرایم به ساختار و ویژگی های کالبدی مکان جرم بستگی دارد (رحمانی و همکاران، ۲۰۱۵).

به عقیده طیف وسیعی از صاحب نظران امنیت به شدت دلبستگی به مکان را تحت تأثیر قرار میدهد (کارسون^۶ و همکاران، ۲۰۱۶). زیرا در صورت برقراری امنیت در محیط احساس دلبستگی به مکان به دلیل بروز پیوندهای عاطفی با مکان به وجود می آید که به تدریج سبب افزایش تمایل افراد برای ماندن در یک مکان معین میشود و عدم برقراری امنیت در محیط با ترغیب ساکنان به ترک اجتماع محلی سبب کاهش میزان دلبستگی به مکان میشود (امیر کافی و فتحی ۱۳۹۰:۱۱)، علت این امر آن است که غالباً افراد از مکانهای ناامن که توأم با خطر جانی و مالی است دوری می جویند و تمایلی به زندگی طولانی مدت در این گونه فضاها ندارند در حالی که نتایج تحقیقات نشان میدهد اقامت طولانی مدت در مکانی معین یکی از عوامل مؤثر در ارتقاء میزان دلبستگی به مکان میباشد (دی ماسو^۷ و همکاران، ۲۰۱۹). از سویی دیگر دلبستگی به مکان زمینه مساعدی فراهم میکند تا ساکنان از طریق نظارت بر امور جاری و محلی آمادگی بیشتری برای مقابله با جرم و جنایت داشته باشند و نیز با علاقه بیشتری به مسائل اجتماعی پیرامون خود بپردازند و برای حل آنها به عمل جمعی مبادرت نمایند (کوماستوک^۸ و همکاران، ۲۰۱۵). در حالت کلی میتوان گفت که نوع احساس افراد به مکان تعیین کننده نحوه رفتار آنها نسبت به مکان میباشد و این احساسات و رفتارها نقش بسیار کلیدی در توسعه و پیشرفت انواع سکونتگاه های انسانی ایفا مینمایند (شیخ بیگلرلو^۹، ۲۰۲۰).

روش تحقیق

روش تحقیق حاضر توصیفی- پیمایشی از نوع همبستگی است. جامعه پژوهش افراد حاضر در فضای سبز از قبیل پارک ها و بوستان های منطقه ۱ شهر رفسنجان است. (نقشه شهر رفسنجان در ادامه آمده است) که با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه گیری تصادفی ساده تعداد ۳۸۴ پرسشنامه توزیع شد. روش گردآوری اطلاعات مطالعات کتابخانه ای و میدانی است و ابزار

² Stedman

³ Raymond

⁴ Scannell & Gifford

⁵ Lu

⁶ Karsono

⁷ Di Masso

⁸ Comstock

⁹ Shaykh-Baygloo

گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود. برای سنجش فرم و ساختار فضای سبز از ابعاد اندازه و ارتفاع درختان و گیاهان، ترتیب و تنوع گیاهان، نوع و اندازه سطوح سبز، و نور پردازی و فضای هندسی و طراحی فضای سبز استفاده شد. که هر یک از ابعاد دارای ۴ سوال می باشد. دل بستگی جامعه با درخواست از ساکنان برای ارزیابی هفت گزاره در مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از ۱ = "کاملاً موافق" تا ۵ = "کاملاً مخالف" اندازه‌گیری شد. این موارد از مجموعه بزرگتری که در ویلیامز و واسکه (۲۰۰۳) و ویلیامز و همکاران (۱۹۹۲) ارائه شده بود، انتخاب شدند. این موارد به احساسات ساکنین از جهت گیری عاطفی مثبت نسبت به جامعه خود، تمایل آنها برای تغییر نکردن محل زندگی فعلی و همذات پنداری آنها با جامعه اشاره دارد و برای سنجش حس امنیت از تحقیقات کوزه گر کالچی و همکاران (۱۳۹۳) استفاده می شود که سه بعد عدم وجود آزار بصری (۵ سوال)، عدم وجود آزار لسانی (۵ سوال) و عدم وجود آزار فیزیکی (۷ سوال) را مطرح می کند. جهت سنجش روایی سوالات، ابتدا پرسشنامه بین چند تن از خبرگان توزیع شد و پس از رفع اصلاحات بین جامعه نمونه توزیع شد. برای تعیین پایایی سوالات از آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱ بیان شد.

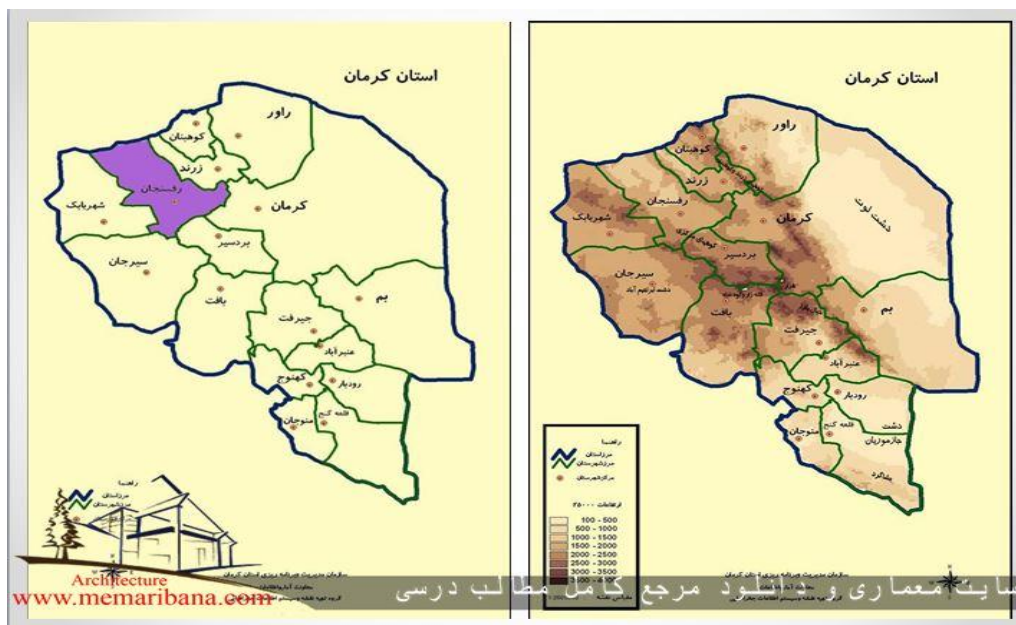
متغیر	آلفای کرونباخ
فرم، ساختاری فضای سبز	۰.۸۸۵
حس امنیت	۰.۸۰۵
دل بستگی	۰.۷۴۵

جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزار spss استفاده شد و در قسمت امار توصیفی از توزیع فراوانی و در قسمت امار استنباطی از آزمون رگرسیون خطی و چند متغیره به روش اینتر استفاده شد. جهت تعیین نرمالیتیه بودن داده ها، از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول (۲). آزمون کلموگروف اسمیرنوف

متغیر	مقدار آماره	درجه معناداری
فرم، ساختاری فضای سبز	۰.۱۲۱	۰.۱۰۱
حس امنیت	۰.۱۰۲	۰.۰۹۸
دل بستگی	۰.۱۰۹	۰.۱۲۴

طبق نتایج حاصل از جدول، مقدار معناداری بیشتر از ۰.۰۵ است و معنادار می باشد.

یافته ها

ویژگی های جمعیت شناختی

جدول (۳). توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
مرد	۲۰۷	۵۴.۰	۵۴.۰	۵۴.۰
زن	۱۷۷	۴۶.۰	۴۶.۰	۱۰۰.۰
کل	۳۸۴	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	
سن	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
۲۵ سال و کمتر	۹۵	۲۴.۸	۲۴.۸	۲۴.۸
۲۶ تا ۳۵ سال	۸۵	۲۲.۲	۲۲.۲	۴۷.۰
۳۶ تا ۴۵ سال	۱۱۵	۳۰.۰	۳۰.۰	۷۷.۰
۴۶ سال و بالاتر	۸۹	۲۳.۰	۲۳.۰	۱۰۰.۰
جمع	۳۸۴	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	

تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
دیپلم و کمتر	۱۴۱	۳۶.۸	۳۶.۸	۳۶.۸
کاردانی	۶۳	۱۶.۲	۱۶.۲	۵۳.۰
لیسانس	۱۰۰	۲۶.۱	۲۶.۱	۷۹.۱
فوق لیسانس و بالاتر	۸۰	۲۰.۹	۲۰.۹	۱۰۰.۰
جمع	۳۸۴	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

در جدول (۴) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش بیان شده است.

جدول (۴) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
فرم، ساختاری فضای سبز	۳.۱۸	۱.۲۱۵۴
حس امنیت	۳.۸۵	۱.۴۵۶۲
دلبستگی	۳.۰۸	۱.۳۵۱۴

طبق نتایج حاصل از پژوهش، میانگین متغیرهای پژوهش بالای حد متوسط ۳ است و نشان می دهد فرم، ساختار فضای سبز، حس امنیت و دلبستگی بالاتر از حد متوسط ۳ است.

بررسی فرم، ساختار فضای سبز بر حس امنیت و دلبستگی
فرضیه اول: فرم، ساختار فضای سبز بر حس امنیت تاثیرگذار است.

جدول (۵). آزمون رگرسیون فرم، ساختار فضای سبز بر حس امنیت

متغیر	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	f	B	Beta	t	Sig
فرم، ساختار فضای سبز	.۸۹۴۱	.۸۵۷	۵۸۷.۴۲۹	۱.۲۴۵	.۹۴۱	۱۱۰.۲۱۵	.۰۰۰
اندازه و ارتفاع درختان و گیاهان	.۹۸۱	.۹۰۱	۵۲۴۱.۶۸۴	۳۶۵.	.۳۱۵	۱۲.۷۱۶	.۰۰۶
ترتیب و تنوع گیاهان				۱.۰۹۰	.۴۴۱	۱۳.۰۸۲	.۰۰۰
نوع و اندازه سطوح سبز،				۰.۷۷۴	.۳۱۵	۹.۵۸۹	.۰۰۹
نور پردازی				۱.۲۰۳	.۵۵۱	۱۶.۵۸۶	.۰۰۰
فضای هندسی و طراحی فضای سبز				۱.۴۱۵	.۴۰۵	۱۴.۵۰۴	.۰۰۰

طبق نتایج حاصل از جدول، فرم، ساختار فضای سبز بر حس امنیت تاثیر دارد، زیرا درجه معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و کمتر از ۰.۰۵ است و معنادار می باشد و مقدار اماره تی برابر ۱۱۰.۲۱۵ است و مثبت است، همچنین ضریب همبستگی بین فرم، ساختار فضای سبز، حس امنیت برابر ۰.۹۴۱ است و مقدار ضریب تعیین برابر ۰.۸۵۷ است و این بدین معنی است که فرم، ساختاری فضای سبز ۰.۸۵۷ درصد از حس امنیت را پیش بینی می کند و مقدار B برابر ۱.۲۴۵ و بدین معنی است که با ارتقای یک واحد فرم، ساختار فضای سبز، ۱.۲۴۵ واحد حس امنیت ارتقا یافت. مقدار بتا متغیر اندازه و ارتفاع درختان و گیاهان برابر ۰.۳۶۵ و اماره تی برابر ۱۲.۷۱۶ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۶ است و نشان می دهد بین اندازه و ارتفاع درختان و گیاهان و حس امنیت رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار بتا متغیر ترتیب و تنوع گیاهان برابر ۰.۴۴۱ و اماره تی برابر ۱۳.۰۸۲ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و نشان می دهد بین ترتیب و تنوع گیاهان و حس امنیت رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار بتا متغیر نوع و اندازه سطوح سبز، برابر ۰.۳۱۵ و اماره تی برابر ۹.۵۸۹ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۹ است و نشان می دهد بین نوع و اندازه سطوح سبز، و حس امنیت رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار بتا متغیر نورپردازی، برابر ۰.۵۵۱ و اماره تی برابر ۱۶.۵۸۶ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و نشان می دهد بین نورپردازی، و حس امنیت رابطه معناداری وجود دارد. مقدار بتا متغیر فضای هندسی و طراحی فضای سبز، برابر ۰.۴۰۵ و اماره تی برابر ۱۴.۵۰۴ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و نشان می دهد بین فضای هندسی و طراحی فضای سبز و حس امنیت رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بررسی فرم، ساختار فضای سبز بر دل‌بستگی تاثیرگذار است.

جدول (۶). آزمون رگرسیون بررسی فرم، ساختار فضای سبز بر دل‌بستگی

Sig.	t	Beta	b	f	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	متغیر
...	۱۳۷.۸۴۸	۹۴۵.	۱.۷۵۴	۶۸۵.۴۸۷	۹۲۵.	۹۴۵.	فرم، ساختار فضای سبز
...	۱۵.۰۱۴	۳۷۸.	۱.۱۰۲	۵۴۲.۶۱۵	۹۰۲.	۹۷۵.	اندازه و ارتفاع درختان و گیاهان
...	۱۵.۲۲۵	۴۰۲.	۵۷۹.				ترتیب و تنوع گیاهان
...	۱۱.۹۱۴	۳۹۳.	۵۷۰.				نوع و اندازه سطوح سبز،
...	۱۲.۶۰۶	۵۴۹.	۲۴۲.				نور پردازی
...	۱۴.۵۹۹	۴۸۳.	۴۷۷.				فضای هندسی و طراحی فضای سبز

طبق نتایج حاصل از جدول، فرم، ساختار فضای سبز بر دل‌بستگی تاثیر دارد، زیرا درجه معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و کمتر از ۰.۰۵ است و معنادار می باشد و مقدار اماره تی برابر ۱۳۷.۸۴۷ است و مثبت است، همچنین ضریب همبستگی بین فرم، ساختار فضای سبز، حس امنیت برابر ۰.۹۴۵ است و مقدار ضریب تعیین برابر ۰.۹۲۵ است و این بدین معنی است که فرم، ساختاری فضای سبز ۰.۹۲۵ درصد از دل‌بستگی را پیش بینی می کند و مقدار B برابر ۱.۷۴۵ و بدین معنی است که با ارتقای یک واحد فرم، ساختار فضای سبز، ۱.۷۴۵ واحد دل‌بستگی ارتقا یافت. مقدار بتا متغیر اندازه و ارتفاع درختان و گیاهان برابر ۰.۳۷۸ و اماره تی برابر ۱۵.۰۱۴ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و نشان می دهد بین اندازه و ارتفاع درختان و گیاهان و دل‌بستگی رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار بتا متغیر ترتیب و تنوع گیاهان برابر ۰.۴۰۲ و اماره تی برابر ۱۵.۲۲۵ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و نشان می دهد بین ترتیب و تنوع گیاهان و دل‌بستگی رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار بتا متغیر نوع و اندازه سطوح سبز، برابر ۰.۳۹۳ و اماره تی برابر ۱۱.۹۱۴ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و نشان می دهد بین نوع و اندازه سطوح سبز، و دل‌بستگی رابطه معناداری وجود دارد.

مقدار بتا متغیر نورپردازی، برابر ۰.۲۴۲ و اماره تی برابر ۱۲.۶۰۶ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و نشان می دهد بین نورپردازی، و دل‌بستگی رابطه معناداری وجود دارد. مقدار بتا متغیر فضای هندسی و طراحی فضای سبز، برابر ۰.۴۷۷ و اماره تی برابر ۱۴.۵۹۹ است و مقدار معناداری برابر ۰.۰۰۰ است و نشان می دهد بین فضای هندسی و طراحی فضای سبز و دل‌بستگی رابطه معناداری وجود دارد.

نتیجه گیری

طیف وسیعی از صاحب نظران امنیت به شدت دل‌بستگی به مکان را تحت تأثیر قرار میدهد (کارسون و همکاران، ۲۰۱۶). زیرا در صورت برقراری امنیت در محیط احساس دل‌بستگی به مکان به دلیل بروز پیوندهای عاطفی با مکان به وجود می آید که به تدریج سبب افزایش تمایل افراد برای ماندن در یک مکان معین میشود و عدم برقراری امنیت در محیط با ترغیب ساکنان به ترک اجتماع محلی سبب کاهش میزان دل‌بستگی به مکان میشود (امیر کافی و فتحی ۱۳۹۰: ۱۱)، علت این امر آن است که غالباً افراد از مکانهای ناامن که توأم با خطر جانی و مالی است دوری می جویند و تمایلی به زندگی طولانی مدت در این گونه فضاها ندارند در حالی که نتایج تحقیقات نشان میدهد اقامت طولانی مدت در مکانی معین یکی از عوامل مؤثر در ارتقاء میزان دل‌بستگی به مکان میباشد (دی ماسو و همکاران، ۲۰۱۹). از سویی دیگر دل‌بستگی به مکان زمینه مساعدی فراهم میکند تا ساکنان از طریق نظارت بر امور جاری و محلی آمادگی بیشتری برای مقابله با جرم و جنایت داشته باشند و نیز با علاقه بیشتری به مسائل اجتماعی

پیرامون خود بپردازند و برای حل آنها به عمل جمعی مبادرت نمایند کوماستوک و همکاران، ۲۰۱۵). فضاهای سبز تأثیر قابل توجهی بر احساس امنیت و ارتباط جامعه‌ای دارند. مطالعات نشان داده‌اند که حضور فضاهای سبز احساس امنیت و ارتباط را بین ساکنان مناطق شهری تقویت می‌کند. میزان ارتباط جامعه‌ای تحت تأثیر عواملی مانند تأمین فضای سبز، کیفیت، فعالیت‌های تفریحی و متغیرهای محلی قرار دارد. در دسترس بودن فضاهای سبز منجر به کاهش احساس تنهایی، افزایش امنیت و خوش‌بینی کلی در بین بزرگسالان در جامعه می‌شود. علاوه بر این، حضور فضاهای سبز باعث بهبود سلامت روانی از طریق تقویت همبستگی اجتماعی و دیده شدن می‌شود، به ویژه در بهره‌مندی از جوانان. ارتباط با فضاهای سبز محلی با بهترین گزارش خود از سلامت روانی همراه است که نشان‌دهنده همبستگی مثبت بین دسترسی به فضای سبز و رفاه است. نتایج این تحقیق با تحقیقات اسرین ران و ون دن بوش (۲۰۱۴)، اسرین ران و ون دن بوش (۲۰۱۵)، سرتران و وان دن (۲۰۱۵)، تانوگان و ایلهان (۲۰۱۶)، هشیم و همکاران (۲۰۱۶)، پارک مک و جیم (۲۰۱۸)، بردی و بلوری (۱۳۹۶)، حامی و همکاران (۱۳۹۷)، عنابستانی و حسینی (۱۳۹۷)، نظم فر و همکاران (۱۳۹۷)، کریمی و دانشمهر (۱۳۹۸) همسو می‌باشد.

منابع و مراجع

- [۱] امیر کافی م. فتحی ش ۱۳۹۰ بررسی عوامل مؤثر بر دل بستگی به محله مسکونی نمونه مورد مطالعه شهر کرمان مطالعات اجتماعی ایران ۵ (۱۳) ۴۱-۱
- [۲] پیوسته گر، یعقوب؛ حیدری، علیاکبر و کیایی، مریم، ۱۳۹۶، تحلیل پارکهای شهری از منظر جرم‌شناسی با استفاده از تکنیک چیدمان فضا؛ مطالعه موردی: پارک لاله تهران، مطالعات شهری، س، ۶، ش، ۲۲، صص ۲۰.
- [۳] حاتم‌نژاد، حسین؛ آروین، محمود؛ محمدی، احد و بذرافکن، شهرام، ۱۳۹۶، تحلیلی بر توزیع فضایی جرائم در پارکهای شهری (مطالعه موردی: پارکهای شهر تهران)، پژوهشهای راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، س، ۶، ش، ۱۷، صص ۱۰.
- [۴] حمیدیفرد، علیرضا و عباسی، قدرت‌الله، ۱۳۹۵، بررسی رابطه ترس از جرم و افکار پرانویایی با احساس امنیت عمومی، مطالعات امنیت اجتماعی، س، ۴، ش، ۴۸، صص ۲۱.
- [۵] سلطانی، لیلی؛ بیک‌محمدی، حسن و حیدری، سمیه، ۱۳۹۵، تحلیل فضایی احساس امنیت در محلات مختلف شهری (مورد مطالعه: شهر قدس)، پژوهشهای راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، س، ۵، ش، ۳، صص ۱۰.
- [۶] شربتی، اکبر، ۱۳۹۵، ارزیابی احساس امنیت مسافران در فضاهای عمومی شهری (مورد مطالعه: پارکهای جنگلی نهارخوران و الگندره شهر گرگان)، پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، س، ۹، ش، ۲، صص ۲۰.
- [۷] نظمفر، حسن؛ علوی، سعیده و عشقی چهاربرج، علی، ۱۳۹۷، ارزیابی امنیت فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: پارکهای شهر تهران)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۲۲، ش، ۲، صص ۱۶۵.
- [۸] یاری، کرمان‌الله؛ مهدی، علی و مهدیان بهنمیری، معصومه، ۱۳۹۲، تحلیلی بر امنیت فضاهای عمومی شهر در پارکهای مناطق چهارگانه شهرداری قم، مجله آمایش جغرافیایی فضا، س، ۳، ش، ۷، صص ۵.
- [9] Comstock, N. L., Miriam, D., Marshall, J., Mah-J, S., Marks Michad, B., Jill, S. 2015. Neighborhood attachment and its correlates: Exploring neighborhood conditions. Collective efficacy and gardening. Journal of environmental psychology, 13(17):1-8
- [10] Di Masso, A., Williams, D. R., Raymond, C. M., Buchecker, M., Degenhardt, B., Devine-Wright, P., Stedman, R. 2019. Between fixities and flows: Navigating place attachments in an increasingly mobile world. Journal of Environmental Psychology, 32(61): 125-133
- [11] Dick, R., 2008, Royal Astronomical Society of Canada Guidelines for Outdoor Lighting in Urban
- [12] Star Parks (RASC-USP-GOL).
- [13] Hiborn, J., 2009, Dealing with Crime and Disorder in Urban Parks, U.S. Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services, Center for problem-oriented policing, No. 9
- [14] Karsono, B., Indira, S. S., Deni, C. 2016. The Significance of Uniqueness, Comfort, Security and Safety to Place Attachment. Journal of Teknologi (Sciences & Engineering), 78(5): 179-183.
- [15] Lu, T., Zhang, F., Wu, F. 2018. Place attachment in gated neighbourhoods in China: Evidence from Wenzhou. Journal of Geoforum, 92(30):144-151.
- [16] Rahmania, M., Mahmoodi Zarandib, M. 2015. Determine the Environmental Factors Influencing Increase Security in Residential Design. Journal of Procedia - Social and Behavioral Sciences, 201(120):234 - 242.
- [17] Shaykh-Baygloo, R. 2020. A multifaceted study of place attachment and its influences on civic involvement and place loyalty in Baharestan newtown. Iran, Tehran.
- [18] Sreetheran, Maruthaveeran and van den Bosch, Ceci, 2014, A socio-ecological exploration of fear of crime in urban green spaces – A systematic review, Urban Forestry & Urban Greening, 13(1): 1-18.
- [19] Toruńczyk-Ruiz, S., Martinović, B. 2020. The bright and dark sides of length of residence in the neighbourhood: Consequences for local participation and openness to newcomers. Journal of Environmental Psychology, 67(30): 101-383